

EGY ROSSZ EMLÉKŰ KIRÁLYNAK IS VANNAK TISZTELŐI

III. Richárd a világ egyik leggonoszabb uralkodójaként vonult be a történelembe. *Shakespeare* nemcsak a III. Richárd című drámájában, hanem már a VI. Henrikben is fontos szerepet adott neki. A ferde tartású, púpos, kétszínű cselszövő figurája ma is ebből a felfogásból táplálkozik. Ezért is volt olyan hatalmas szenzáció, amikor 2012-ben, egy autóparkolóban megtalálták az elveszettek hitt holttestet.

◆ Valószínűleg nem létezik olyan történelmi személy, akinek ne volnának rajongói. Akármilyen elvetemült alak volt az illető, akármilyen bűnököt követett el, szinte biztos, hogy valakik valahol ma is ápolják a kultuszát. III. Richárd angol király tökéletesen megfelel a lelkiismeretlen gonosztevő archetípusának, de – talán *Shakespeare* drámáinak is köszönhetően – a mai napig működik Angliában III. Richárd Társaság, amely ápolja a királyhoz kötődő hagyományokat, és időről időre megemlékezéseket tart róla.

Richárd – azaz Gloucester hercege – a „rózsák háborúja” néven ismert, szinte felfoghatatlanul bonyolult polgárháború-sorozat vége felé vette át a hatalmat Angliában. Bátyja, IV. Eduárd király halála után őt nevezték ki régensnek, mivel a trónörökös – akit V. Eduárdnak neveztek volna – még csak tizenkét éves volt. 1483-ban Richárd a hatalmi vákuumot kihasználva erőszakos puccsot hajtott végre. „Kiderítette”, hogy IV. Eduárd házassága érvénytelen volt, ezért a fia, V. Eduárd fattyú, így nem is lehet belőle király.

A kezdeti ellenállást megtorló sok lefejezés és bebörtönzés után Richárdnak egy ideig nem maradt versenytársa. A fiatal Eduárd már korábban a londoni Towerbe került – kezdetben azért, hogy „felkészítsék a koronázására”, később közönséges rabként. Innen már ki sem jött többé: nyomtalanul eltűnt, soha senki nem

tudta meg, mi lett vele. A herceget királlyá koronázták, így Gloucesterből III. Richárd lett.

Uralkodása azonban rövidre és keservesre sikerült. Támadásba lendült a másik trónkövetelő, *Tudor Henrik*, aki 1485-ben a Bosworth melletti mezőn legyőzte a királyt. Richárd, amikor érezte, hogy a csata elveszett, utolsó elkeseredésében Henrikre rontott az embereivel, de hamar megállították, lelőtték a lováról és brutálisan lekaszabolták. A gyilkos állítólag egy *Rhys ap Thomas* nevű walesi földbirtokos volt. A holttestet a közeli Leicester egyik templomában terítették ki, majd két nap múlva átszállították a ferencesek templomába, és sietve eltemették. Ő – a kor egyetlen gyenge fizikumú, vékony és beteges testalkatú uralkodója – volt az utolsó angol király, aki csatában halt meg. Henrik pedig – ezen a néven a hetedik – király lett.

A sír azonban nem sokáig maradt épségben. Ötven évvel később VIII. *Henrik* szakított a katolikus egyházzal, és ennek egyik következményeként radikálisan felszámolta az angliai szerzetesrendeket. A ferences kolostorokat is megszüntették, feldúlták, ekkor III. Richárd holttestének is nyoma veszett.

Egészen a kétezres évek elejéig kellett várni, amíg valaki komolyan keresni kezdte. A III. Richárd Társaság egyik titkára, *Philippa Langley* hosszas kutatások után

III. RICHÁRD

bejelentette, hogy a ferences barátok egykori temploma Leicester város mai önkormányzatának a parkolója helyén állt. Míg gyűjtögettek a pénzt az ásátásokra, és győzködtek a városi egyetem régészeit, felkutatták Richárd ma élő rokonait is. Csak a női ágak jöhetnek szóba, mert az azonosításhoz az anyai ágon öröklődő mitokondriális DNS-re volt szükség. A király egyik testvérétől, Yorki Annától két leszármazási vonalat is találtak, egyikük egy Kanadában élő műbútorasztalos, Michael Ibsen. Tőle nyálmintát vettek, és elkezdték szervezni az ásatást.

2012-ben végül felvonultak a régészek a parkolóba egy markológéppel. Három kutatóárokra volt fedezet, úgyhogy okos döntéseket kellett hozniuk. Rögtön az első árokból találtak egy csontvázat. Ahogy a kutatásba bevont fiatal csontszakértő, Jo Appleby elkezdte letisztítani a földet a gerincről, észrevette, hogy a csigolyák nem egyenes vonalban helyezkednek el. Mire kiásták a csontvázat, egy jelentősen elferdült gerincű ember maradványai bukkantak elő. Minden jelenlévőnek elállt a szava, mert a saját bevallásuk szerint mindaddig egyikük sem remélt semmit ettől a vállalkozástól.

AKÁRMILYEN ELVETEMÜLT ALAK VOLT IS EGY TÖRTÉNELMI SZEREPLŐ, SZINTE BIZTOS, HOGY VALAKIK VALAHOL MA IS ÁPOLJÁK A KULTUSZÁT.

A csontokat gondosan elhelyezték egy kartondobozban, és a régészek autójával az egyetemre vitték. Jo Appleby az úton végig az ölében őrizgette a koponyát, nehogy a kanyargós úton ide-oda guruljon a csomagtartóban. Ezek után hosszas vizsgálat sorozat kezdődött, mert egyre valószínűbbnek látszott, hogy tényleg III. Richárd maradványait találták meg. A városi kórházban CT-felvételeket is készítettek a csontvázról, ezzel a kórház történetének legidősebb páciensét vizsgálták meg. Tizenegy jól látható, súlyos, csontig hatoló sérülés nyomait találták meg. Ezek közül a legsúlyosabbak a koponyát, a gerincet és az arc-csontot érték, és meglehetősen pontossággal megfelelnek a korabeli leírásoknak. Fegyverszakértők bevonásával még azt is megállapították, hogy a koponya oldalsó-hátsó részét egy csatabárdal csapták le.

A C14-es kormeghatározás pontosan a hagyomány szerinti időszakra tette a halál idejét, és az antropológiai vizsgálatok is a korabeli krónikák leírásaiban szereplő, súlyosan deformált gerincű, vékony testalkatú, nőies termetű férfiként írták le a halottat.

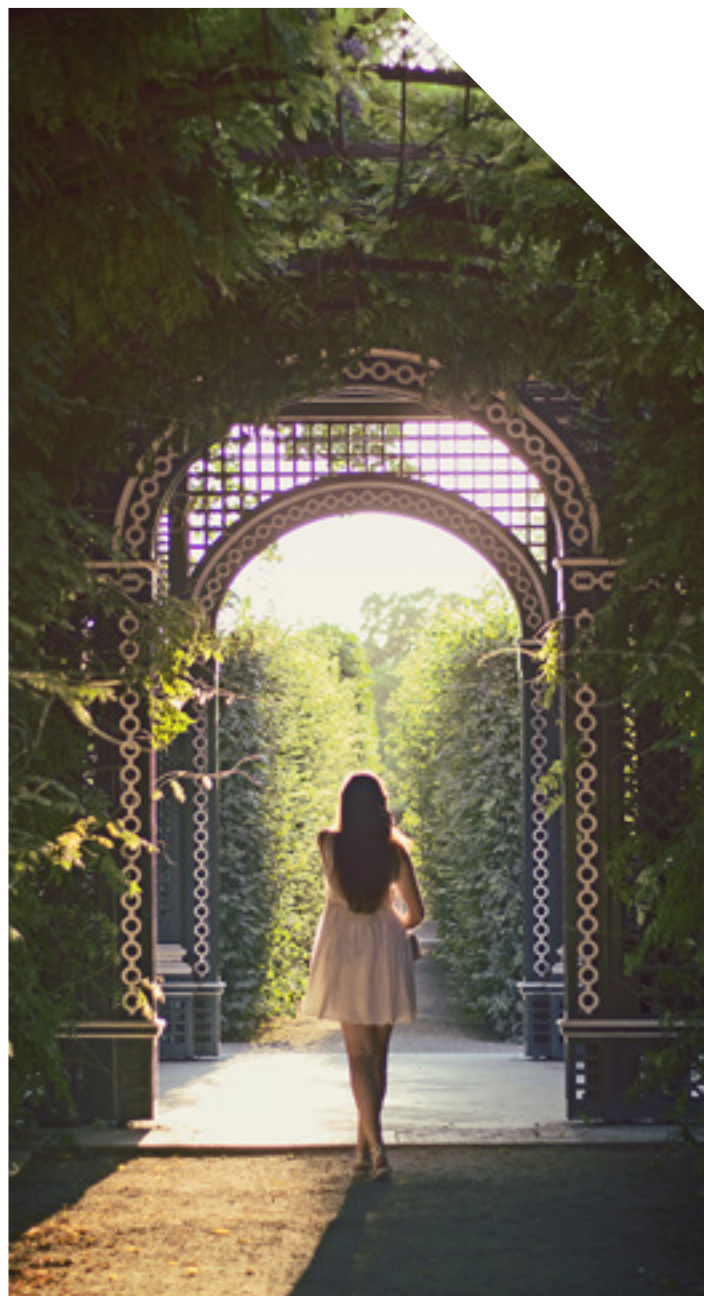
A végső szót persze a genetikának kellett kimondania. A koponyából eltávolított őrlőfog darálékából, illetve a csontokból nyert DNS-t összevetették a kanadai asztaloséval, és sikerült megtalálni a választ. Minden kétséget kizáróan bebizonyosodott, hogy a leicesteri parkolóban talált csontváz az utolsó Plantagenet-házbeli királyé, III. Richárdé.

Philippa Langley és a III. Richárd Társaság tagsága könnyekig meghatódott. Óriási esemény volt ez Nagy-Britannia számára. Meg is adták a módját: az újratemetés ünnepélyes keretek között zajlott. Márvány síremléket avattak, volt polgármesteri beszéd, papi áldás, tűzijáték. Ahogy a társaság honlapján olvasható: „Ezen a héten Richárd király megkapta azt a tiszteletet, méltóságot és elismerést, amelyet évszázadokig megtagadtak tőle”. ♦

FILIP TAMÁS

CSÖND

A kedves női hang
most egyszerre mondja
negyvenhét Opelben,
hatvanöt Fordban,
nyolcvankilenc Fauvében,
a többi autót nem sorolom,
megszámolhatatlanul sok van,
hogy a sofőr mit tegyen, és
magát megsokszorozva
mindegyiknek mást mond,
miközben már régóta
háziasszony, és csöndben főz,
mos és vasal, üzenőfüzetbe
ír tanárnak kis hazugságokat,
és mikor szeretkezik, akkor is
mindig csöndben marad.

LACKFI JÁNOS

MINT A GYÚJTÓZSINÓR

◆ Rossz előérzetem volt, amikor a munkahelyi útvonal helyett beültél a kocsiba, és fényes nappal arra a szörnű környékre hajtottál. Anyádat hosszan győzködted telefonon, hogy nem úgy megy már, mint volt régen, hogy elszegődik az ember bakternek Nyékládházára, aztán lesz belőle főbakter, onnan húzza a nyugdíját, karosszékekben pipázik a sínek mentén. Mondtad. És aki nem alkalmazkodik, annak kampec. Senki nem fog szólni neked, ha összeomlik a jó kis munkahelyed, amit örökkévalónak hittél, nem adnak le figyelmeztető lövést, ha ki akarnak rúgni, hiába, hogy annak idején a Janóbá protezsált be oda családi hátszéllel. Haladj tovább egyenletes sebességgel.

Aztán beszállt az a bűdösbőrkabátos alak, az új főnököd, aki hol csicskáztatott, hol haverkodott. Hol fent, hol lent, mint a hullámvasút. Folyton melót meg anyagot meg cuccot emlegettetek, mintha titok lenne az egész mögött. Díler lettél? Bérgyilkos? Ezzel a mamlasz-külsőddel? Ami amúgy szimpatikus. Utána lelkesen felhívod az asszonyt, mintha megfogtad volna az Isten lábát. Végre van kihívás a napjaidban, számolnak a képességeiddel! Szívesen közbevisítotam volna, hogy ez a dilinós hazudik... Ehelyett csak annyit mondtam bosszúból, hogy: a hálózat nem található! Juss haza magadtól, én mára végeztem!

És hazajutottál. Nem is vagy ügyetlen fiú. Viszont durva volt az a zaklatott tempó, ami ezután következett. Utak az ország egyik végéből a másikba mindenféle kartondobozokkal, bunkó vagy idétlen férfiakkal, egyik-másik bunkó is volt meg idétlen is. Éjszakai kávék benzinkutakon, hajnali cigik a parkolóknál. Mi vagy te, babám, állatorvos vagy tűzoltó? Ilyen embertelen időpontokban koslatni fel-alá... Ellik a tehén vagy ég a ház? Ennyivel többet ér az a nyavalyás pénz, mint az idegeid, az önértékelésed, a nyugalmad? Szerintem nem láttam én is mint bárki, a bőrröd sárgulását, a korai ráncokat, a tikkelő szemhéjadat? Nem élő szemrehányás akarok lenni, csak annyit mondok: háromszáz méter múlva hajts be a körforgalomba, és menj ki a harmadik kijáraton.

Figyelj, Isten látja a lelkem, én adtam ezeknek egy esélyt, de láttam, ahogy a kávék és a cigik száma sokasodott, ahogy a kézremegésed és a hunyorgásaid fokozódtak. Nem tudom, legális vagy illegális, amit műveltek. Ne is kezd,

sejtem, hogy benne van a vámhatóság meg a zsaruk is, nem lehet máshogy biznizselni, így szereznek infókat, eltűrik a kisebb disznóságokat, ha cserébe a zsványok felnyomják egymást, és a fakabátoknak leesik néha egy-egy zsíros fogás. Nem ma telepítettek engem. Jó, aztán villámgyorsan megváltoztál, bár ne úgy lett volna. Négyszázötven méter múlva fordulj balra.

Kisimultál, szikrázott a szemed, ez igaz, sisteregtél, mint a gyújtózsín, én meg sokadjára esküdöztem, hogy többé nem vislek el a Hajnalka utcába. Meghibásodom vagy valami. Egyszer, mikor köd volt, el is kavartalak egy Isten háta mögötti magasleshez, verted a kormányt üvöltve, emlékszel? Sajnos utána már magadtól odataláltál, mint valami automatika, izzadtan, felajzva, úgy, ahogy hazafelé már sosem. Sőt, az asszony hívásait egyre többször kinyomtad, és volt, hogy már rég megérkezted volna, de az utcátok előtt elkanyarodtál, és felesleges köröket róttál a környéken, tépelődve, batár arccal a sötétben. Vagy megálltál a ház előtt, és a kormányra borultál, félig alva. Volt, hogy kijött érted a feleséget, felkiáltottál ijedtében, ahogy rád nyitotta az ajtót. Bezzeg azzal a másik nővel mentek a turbékolós nagy telefonálások, mint egy hülye kamasz, komolyan. Nem vagyok erkölcsös, de ami nem fair, az nem fair. Magyarázhatsz felőlem, így a szerelem meg úgy a szerelem, meg otthon már nem volt ugyanaz, és hogy ez a kis nő felforralja a véred, de otthon miért nem valod be mindezt? Szégyelled a pófadat, mi? Különben nem idióta az asszonykád, tudja régen. Csak tapintatos. Bár ne lenne. Bár borítaná rád a bilit. Sunyi alak lettél. A következő lehetőségnél térj le jobbra. Vagy fordulj fel, bánom is én!

Tényleg csak a zsaruk hiányoztak az életedből. Kettős játékot kellett játszani, különben rád húzzák a vizes lepedőt. A kis légyiszok-életed kezdett ócska krimivé fajulni. Nyugtatod az asszonyt, háttérben gyereksírás. Szerb fenyegetőzés, ordítózás az árurol. Hív a főhadnagy, megkeményedik az arcod. Megcsörget az a liba, ezredszer esküdözöl, hogy szinte elváltatok, a feleséged nem jelent neked semmit. Otthon, nő, rendőrök, zsványok. Zsványok, nő, otthon, rendőrök. Olyan voltál, mint egy kóbor kutya. Várható volt, hogy kirángatnak abból a rohadt kocsiból, és nyitva hagyják az ajtót ott, az erdő közepén. Mi mást mondhattam volna: kérem, pontosítsa jelenlegi tartózkodási helyét! ◆

SZÖVEG –
OSZTOVITS ÁGNES

Régi korok árnyai

Kölcsey Ferencre hivatkozva – „Régi kor árnya felé visszamerengni mit ér” – sokan eltemették már a történelmi regényeket, népszerű ismeretterjesztő műveket. Az önkéntes sírásók aztán előbb-utóbb rádöbbsenek, hogy a közönség nem vesz tudomást nagy igyekezetükről, rendületlenül kitarat a történelmi tárgyú könyvek mellett. A kiadók pedig lesik a közönség kegyeit. Ebben a hónapban három népszerű kötetet mutatunk be.

◆ Helen Rappaport brit történész „A négy nővér” című könyve tavaly már meghódította a magyar olvasókat. Ugyan kit ne érdekelne II. Miklós orosz cár lányainak tragikus sorsa? Az egész világ siratta Olgát, Tatyjanát, Mariját és Anasztáziát, akiket 1918. július 17-én brutálisan kivégeztek egy jekatyerinburgi pincében pusztán azért, mert rossz családba születtek. Olga, a legidősebb 23 éves volt, Anasztázia, a legfiatalabb 16. A fennmaradt fényképek szerint elbűvölő hercegnők voltak, a tanúvallomások szerint még bolsevik őreiket is levették a lábukról kedvességükkel.

A ROMANOVOK UTOLSÓ NAPJAI

című frissen megjelent, fotókkal illusztrált kötet borítóján a héttagú Romanov család látható, még a száműzetés előtt: a cár, a háromszáz éves Romanov-dinasztia utolsó uralkodója; német származású felesége, Alekszandra; a négy lány és a súlyos vérzékenységben szenvedő Alekszej cárevics. Ez az idilli kép rögzült a mélyen

vallásos oroszok tudatában, miután 2000-ben az ortodox egyház szentté avatta a cári családot. Miklós nem azért lett szent, mert jó és bölcs uralkodó volt, hanem mert minden

képzeletet felülmúló kegyetlenséggel végzetek vele és családjával.

Helen Rappaport a Romanovok és a gyilkosságra készülő uráli bolsevikok utolsó két hetét dolgozza fel, elképesztő mennyiségű forrást áttekintve és felkutatva. A témában jártas olvasót nyilván az érdekli, miben tud újat mondani annak, aki olvasta Radzinszkij „Az utolsó cár” című népszerű könyvét. Nos, Helen Rappaport foglalkozik a kivégzőosztag tagjaival, és Radzinszkijjal ellentétben még véletlenül sem talál köztük egy Nagy Imre nevű személyt. A brit történész kiemelten kezeli azt a kérdést, miért nem szerepel a cári család likvidálásával kapcsolatos egyetlen iraton sem Lenin neve, holott tudvalevő, hogy ő mondta ki a végső szót. (Az ennél jóval kisebb horderejű ügyekben is.) Bölcs politikai számítás volt ebben: a bolsevik vezér tudta, hogy nemcsak hazai, hanem nemzetközi tekintélyének is ártana, ha kiderülne, ő parancsolta meg a Romanovok kivégzését. (A levéltárosok minden vonatkozó dokumentumról eltüntették a nevét, összes műveinek ötven kötetében egyetlen utalás nincs a gyilkos akcióra.) A brit történészt nagyon erősen foglalkoztatja az angol uralkodóház tétlensége. György király és Miklós cár nemcsak unokatestvérek, hanem szerető barátok is, akik élvezik egymás társaságát.

Milyen politikai következményektől tarthatott a brit uralkodó, hogy kísérletet sem tett a cári család megmentésére?

Helen Rappaport komoly történész, esze ágában sincs Miklóst felmenteni, politikusként rehabilitálni, sőt. Alaposan elemzi az uralkodó politikai baklövéseit, rossz döntéseit, de lemondását helyesli, és nagyra értékeli a fogságban tanúsított emberségét, puritánságát, ragaszkodását szereteteihez és mindenekelőtt mély istenhitét.

(Helikon Kiadó, 2019., 4699 Ft)

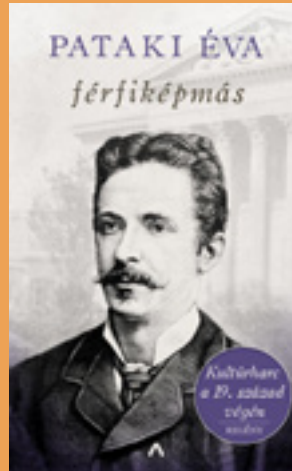
A Miklós cárt és családját gátlástalanul likvidáló bolsevikok legjobb tanítványai, a Magyarországi Tanácsköztársaság vezetői birtokba veszik Budapestet **BENEDEK SZABOLCS** új, **VÖRÖS, MINT A VÉR** című négyszáz oldalas regényének nyitányában.

Az 1973-as születésű író immár a huszadik köteténél tart, s láthatóan nagy kedvvel foglalkozik a XX. századi történelem-

mel. Regényei fontos ismeretekkel gazdagítják az olvasót, mégpedig nagyon élvezetesen, hiszen a cselekmény mindig fordulatos, az elképzelt párbeszédnek elevenek, a leírások láttató erejűek. Benedek a szó jó értelmében lektűrszerző, ebben a műfajban nemzedéke talán legjobbjá.

A „Vörös, mint a vér” cselekménye 1919. május 1-jén indul a vörös színbe öltöztetett fővárosban. A nagy ünneplés idején az egyik belvárosi templomban holtan találnak egy papot. A proletárdiktatúra minden osztályelenségre lecsap? Az egykori Galilei-kőrös Gádor Oszkár úgy véli, figyelmeztetnie kell volt barátnőjét, a vidéki birtokán bujkáló írónőt, Antóniát – aki Tormay Cécile vonásait is hordozza – a veszélyekre. A faluban is meghal a pap, aztán újabb gyilkosság történik Budapesten. Gádor és Antónia nyomozásba kezd, miközben életük folyamatosan veszélyben van. Gádor végül meglepő eredményre jut, rájön, ki teszi el a papokat láb alól. (Krimiről van szó, így többet nem árulhatunk el.)

(Helikon Kiadó, 2019., 3299 Ft)

Az idei tavasz legizgalmasabb regénye, **PATAKI ÉVA FÉRFIKÉPMÁS**

című munkája a híres Pulszky család tragikus sorsú műtörténéskének, az Országos Képtár egykori igazgatójának állít emléket. Pulszky Károly élete kész regény.

Londonban látja meg a napvilágot 1853-ban Kossuth Lajos egykori minisztere és a kikeresztelkedett zsidó bankárlány, *Walter Teréz* gyermekeként.

Gyermekkorát Firenzében tölti. Károly, azaz Charlie, ahogy később a parlamentben is hívják, kamaszként érkezik Magyarországra. Szeretne kikerülni a Nemzeti Múzeumot is igazgató apja árnyékából, előbb orvosnak készül, később művészettörténetet tanul, Lipcsében doktorál, remek tudományos dolgozatokat ír, és arra készül, hogy az Országos Képtárat európai szintű gyűjteménnyé alakítja. Járja Európát, főként Itáliát, és műtárgyakat vásárol. Sikerül rávennie a kultuszminisztert, hogy az állam nagy összeggel támogassa elképzelését.

Közben beleszeret a Nemzeti Színház gyönyörű színésznőjébe, *Márkus Emíliába*, pazar ajándékokkal halmozza el és feleségül veszi.

Charlie fényűzésével és sikereivel rengeteg ellenséget szerez. Sikerei csúcsán, amikor egy itáliai árverésen sikerül megszereznie a mai Szépművészeti Múzeum egyik legrszebb festményét, Sebastiano del Piombo Férfiképmását, itthon ádáz támadás indul ellene. A börtönből sikerül a családnak kimenekítenie, de többé nem leli a helyét. 1899-ben kivándorol Ausztráliába, és öngyilkos lesz.

Pataki Éva sok-sok empátiával ábrázolja a kissé egzaltált zsenit és környezetét. A regény nagyon olvasmányos és tanulságos. Filmre kívánczik.

(Athenaeum Kiadó, 2019., 3699 Ft) ♦

SZÖVEG –
DÉR KATALIN klasszika-filológus

SOROZAT –
BIBLIA ÉS IRODALOM

ÍTÉLKEZÉS

*Istenem, add, hogy ne ítéljek –
Mit tudom én, honnan ered,
Micsoda mélységből a vétek,
Az enyém és a másoké,
Az egyesé, a népeké.
Istenem, add, hogy ne ítéljek.*

...

*Mi olyan együgyűn ítélünk,
S a dolgok olyan bonyolultak.*

Reményik Sándor: Ne ítélj (részlet)

◆ „Isten, hálat adok neked, hogy nem vagyok olyan, mint a többi ember, rabló, igazságtalan, házasságtörő, mint ez a vámos is. Kétszer bőjtölök hetenként, mindenemből tizedet adok.” Így imádkozik egy farizeus a templomban Lukács evangéliuma szerint (18,11-22). Másokat megszólalni, leszólalni, kibeszélni, becsmérelni, kritizálni, befeketíteni, persze a hátuk mögött és többnyire önmagunkkal összehasonlítva, kimondva vagy legalább éreztetve, hogy én különb vagyok, én aztán nem tennék ilyet, én erre soha nem lennék képes – egyike a legősibb emberi viselkedésmódoknak. Vajon miért olyan elterjedt minden korban? Bizonyára azért, mert amikor ezt teszi az ember, amikor a másikat megítéli, akkor önmagát, legalább egy kurta percig, különbnek, magasabb rendűnek, jobbnak,

értékesebbnek érezheti. Az ilyen ítélkezés a saját magunkkal való elégedetlenség valamiféle ellenszere, a kisebbségi érzés leggyorsabb, mindenestre legolcsóbb gyógyszere. Önigazolás, amely sokkal inkább szól az ítélkezőről, mint arról, akit megítél. Gyakran éppen annak a projekciója, kivetítése, hogy valamit saját magamban nem tudok elfogadni, sem megváltoztatni. „Ne ítéljete, hogy ne ítéltesetek” – tanácsolja Jézus a Hegyi beszédben (Máté 7,1). Ez természetesen távolról sem azt jelenti, hogy az ember ne mondhatna ítéletet, sőt, ne kritizálhatna senkit, persze csakis szemtől szemben. A Szentírás az ilyesmit figyelmeztetésnek, intésnek vagy akár feddésnek nevezi, és a maga helyén jónak, kívánatosnak, bizonyos esetekben egyenesen kötelezőnek mondja, azzal a megkötéssel, hogy a figyelmeztetés szeretetből kell fakadnia, szeretettel és a legteljesebb tapintattal kell történnie. Ám csak azért elítélni valakit, mert másképpen gondolkodik és él, mint mi, igazából szálnalmas dolog, saját gyengeségünk jele. Egészen más viszont ítéletet, kritikát mondani a világ és a saját életközegünk dolgairól. Hiszen maga a kritika szó is a görög krinó igéből ered, ami annyit tesz, mint szétválasztani a dolgokat, elkülöníteni a jót meg a rosszat. A Biblia kifejezetten az éles és kritikus szemet tartja kívánatosnak: „Vizsgáljatok meg mindent, és a jót tartsátok meg, de a gonosz minden fajtájától tartózkodjatok” – tanácsolja Pál apostol a tesszalóniki hívekhez írott levelében (5, 21-22). Filippi városában élő testvéreinek pedig bevallja, imádkozik azért, ami mai világunkban fontosabb, mint valaha, hogy az emberek képesek legyenek megkülönböztetni, megítélni, mi a helyes és mi nem. ◆

Paul Gauguin: Jákob harca az angyallal (1888), 73×92 cm, olaj, vászon, Skót Nemzeti Galéria, Edinburgh

ÖSSZEÁLLÍTOTTA –
GERGELY-BAKA ILDIKÓ, FODOR KRISZTINA

SOROZAT –
KIMENŐ

JÚLIUSI KIMENŐ

GYŐRKŐCFESZTIVÁL

A Vaskakas Bábszínház 12. alkalommal rendezi meg a programot, a cél ezúttal is az, hogy egy hétvégére játszóterré változzon Győr egész belvárosa. Idén is lesznek népi játékok, bábelőadások, gyerekkoncertek, minicirkusz, meseolvasás, bűvésztanoda, az artistaparkban pedig számos mutatványt kipróbálhatnak a kicsik. Belekóstolhatunk a régészkedésbe, beállhatunk tornázni a Maminbaba csapatához, és még rengeteg más élmény várja a családokat.

Győr, 2019. július 5–7.

ZENÉLŐ BUDAPEST

Ezen a nyáron is ingyenes koncertek várják Budapest különböző helyszínein a nézőket. A Margitszigeti Zenélő Kútnál női vonósnégyes lép fel klarinétművésszel, a Magyar Nemzeti Galériánál festők és jazzgitárosok

performansza lesz, a Szentháromság téren egyházi és világi kórusműveket hallhatuk. További helyszínekről és az időpontokról a zenelobudapest.hu weboldalon tájékozódhatunk.

Több budapesti helyszínen, 2019. július–augusztus

12. ÖRDÖGKATLAN FESZTIVÁL

A négy kicsi faluban (Nagyharsány, Kisharsány, Beremend, Villánykövesd) ezúttal is rengeteg program vár mindenkit, ott lesz többek között Kolonits Klára, Péterfy Bori, Berecz András, a Sztalker Csoport, a Kapa-Pepe páros és a Kiscsillag. Az egyik díszvendég ezúttal Reisz Gábor filmrendező lesz, megnézhetjük együtt a „VAN” és a „Rossz versek” című filmeket, és meghallgathatjuk a filmzenéket egy koncert keretében.

Több helyszínen, 2019. július 30. – augusztus 3.

PROGRAMOK GYULÁN

A Gyulai Várszínházban, a Tószínpadon, a felújított Kamaraszínházban, a város utcáin és terein szinte minden nap változatos programok várják a nézőket. A nyári évadban öt új bemutatót láthatunk (Psyché; Vízkereszt, de amúgy mindegy; Vidám Shakespeare; Karády zárkája; Az öreg halász és a tenger), az Erdélyi Hét keretében mindennap más-más erdélyi magyar színház előadását nézhetjük meg, és idén is lesz Shakespeare Fesztivál.

2019. június végétől augusztus 13-ig

ZAZ-KONCERT

Isabelle Geffroy – művésznevén Zaz – napjaink egyik legnépszerűbb francia énekesnője, akit sokan olyan legendákhoz hasonlítanak, mint Edith Piaf vagy Ella Fitzgerald. Zaz majdnem napra pontosan három évvel első Budapest Park-os koncertje után tér vissza Budapestre. A bájos énekesnő legnagyobb slágerei mellett nagyon friss, tavaly novemberben megjelent albumának dalait is magával hozza majd.

Budapest Park, 2019. július 21.

KÉPMÁS-EST

HELYSZÍN: **HALÁSZ-KASTÉLY, KÁPOLNÁSNYÉK**

2475, Deák Ferenc u. 10.

BLABLABLA – A KAPCSOLAT MEGSZAKADT

Pörgetjük az oldalakat, csetelünk, posztolunk, lájkolunk, folyamatosan kommunikálunk és kapcsolatban vagyunk. Legalábbis online. És közben mi történik a kinti, fizikai világban és az emberben legbelül? Van kapcsolat?

Szakértő vendégeink

Kozma-Vizkeleti Dániel szakpszichológus, valamint **Csáky-Pallavicini Zsófia** klinikai szakpszichológus és családterapeuta

A beszélgetést **Szám Kati**, a Képmás főszerkesztője vezeti.

A beszélgetés előtt a **Székesfehérvári Balett Színház** **BLA-BLA-BLA...** című előadást láthatják (15 perc).

A produkció humorba csomagolt, elgondolkodtató táncmű kommunikációs kapcsolatainkról.

Koreográfus: Egerházi Attila

Zene: W.A.Mozart, J.C.Bach, F.Chopin

Táncolják: Cristina Porres Mormeneo, Dusana Heráková, Liskzai Zsófia, Fernando Gabriel Luis Luis

Időpont:

2019.
08.23.
PÉNTEK

20 ÓRA

AZ ESEMÉNYRE JEGYEK A JEGY.HU OLDALÁN ÉS A HELYSZÍNEEN ELŐZETESEN IS MEGVÁLTHATÓK. A BELÉPÉS, MELYHEZ EGY KÉPMÁS MAGAZIN IS TARTOZIK: 2000 FT

TOVÁBBI INFORMÁCIÓ: +(21) 292-0471; +36-1 365-14-14
SZERKESZTOSEG@KEPMAS.HU

RENDEZŐ:

KÉPMÁS
MAGAZIN | nőknek és férfiaknak

HALÁSZ
KASTÉLY
KÁPOLNÁSNYÉK

Média a
Csaláért
Alapítvány

SÁRIK PÉTER TRIÓ: BARTÓK

A Sári Péter Trió idén Bartók zenéjével lép fel a Halászkastély parkjában. „Talán egyik zeneszerző sem volt akkora hatással a mai jazzre, mint Bartók. Az a célunk, hogy a feldolgozásaink által azokkal is megszerettessük Bartók zenéjét, akik eddig idegenkedtek tőle. A jazz és Bartók tökéletes párosítás, a zongoradarabok trióra hangszerelve még karakteresebben szólnak, a nagyzenekari művek és a népdalfeldolgozások is új arcukat mutatják, és végtelen teret adnak az improvizációnak.” (Sári Péter a koncertről)

Kápolnásnyék, 2019. július 20.

UTAZÁS A SZEMPILLÁM MÖGÖTT

A Czukás István története alapján készült zenés mesejátékban egy magányos kisfiú, Lackó keresi hiába elgurult üveggolyóját. Végül elalszik, de a golyó álmában is gurul... Utazása során találkozik a szófacsaró Seregélyekkel, az izgó-mozgó-éneklő Nyulakkal, az igazmondó Vakondokkal és sok mindenki mással. Útján a hűséges Hangya kíséri, akinek barátsága és önfeláldozása sok mindenben átsegíti Lackót.

Városmajori Szabadtéri Színpad, 2019. július 13.

ZENÉS ÁLLATKERTI ESTÉK

Idén nyáron is esti koncertekkel várják a látogatókat a Fővárosi Állat- és Növénykertben. Az előadások szerda esténként lesznek, fellép többek között Miklósa Erika, a Kozma Orsi Quartet és a Budapest Klezmer Band. A koncertjeggyel korábban is beengednek az állatkertbe, így sétálhatunk egyet a program előtt.

Budapest, 2019. július 3., 10., 17., 24.

KÉPMÁS

MAGAZIN | nőknek és férfiaknak

KÉPMÁS-estek a Művészetek Völgyében

2019. július 19–27. – Minden este 22 órától

Helyszín: **Kaláka Versudvar**

19
péntek

Joós Andrea „élménybiológia-tanár”, aki virágornamentikával szelídíti színezhetővé az emberi szerveket és párja, **Szendrei Róbert**

20
szombat

Hamar Donát és **Hamar Noémi**, két fiatal vlogger, akik a házasságról készítenek videoblogot

21
vasárnap

Léder László pszichológus, az Apa Akadémia kitalálója és felesége, **Puja Andrea** operaénekesnő

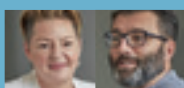
22
hétfő

Bognár Szilvia népdalénekesnő és férje, **Kovács Zoltán** bőgős és zeneszerző, akik a zenében is alkotótársak

23
kedd

Török Máté, a Misztrál zenésze – aki szerint minden, ami körülvesz hangszer – és felesége **Legeza Rita**

24
szerda

Emmer László fotós és **Somogyvári Dóra** sminkes, akik a munkában és a magánéletben is elköteleződtek egymás mellett

25
csütörtök

Harcsa Veronika jazzénekesnő – aki szerint a zene missziója a közösségteremtés – és férje, **Ozsvald Áron**

26
péntek

Kádár Annamária mesepszichológus, aki azon dolgozik, hogy a saját meséd hőse lehess és férje, **Konrád Ede Lehel**

27
szombat

Szűcs Nelli és **Trill Zsolt** színészházaspár, akik a Magyar Nemzeti Színház városában, Budapesten vannak „itthon”, „otthon” pedig Beregszászban

A kapolcsi Képmás-estekre a Művészetek Völgye belépői érvényesek:
<https://www.muveszetekvolgye.hu/jegyvasarlas> • www.kepmas.hu/kepmas-est

„Bércnek lenni”

Vannak művészek, akiket nem csak műveik élnek túl. Tehetségükön túl nagyformátumú személyiségük, véka alá dehogyan rejtett kiválasztottság-tudatuk a kortársakban is vegyes érzelmeket kelt és keltett, sőt, a haláluk utáni nemzedékeket is viszonyulásra készíti. Sorolhatnánk nevetek valamennyi művészeti ágból a popzenétől a képzőművészetten át, de most maradjunk a magyar költészetnél. *Petőfi Sándor*, *József Attila* személyisége is sokak számára ellentmondásos, de a megállapítás igaz az idén épp száz éve elhunyt *Ady Endrére* is.

- ◆ Az ilyen egyéniségek utóélete is bőséges kutatnivalót ad a szakembereknek: a Petőfi Irodalmi Múzeum „*A föltámadás szomorúsága*” címmel Ady halálának, temetésének dokumentumait, a közadakozásból felállítandó síremlék terveit, kortársak és a később született költőtársak (Weöres Sándor, Pilinszky János) emlékező hangfelvételeit mutatja be egy túlméretezettnek nemigen nevezhető kamarakiállítás keretében. Különösen a két utóbbi, első látásra teljesen más utakon járó költő megszólalása érdekes. Weöres, miután elmeséli, ifjúkorában milyen felszabadítóan hatott rá Ady költészete, kérdésre felelve szinte indulatosan folytatja: sosem haladta meg Adyt, sőt, úgy véli, Ady tüzes, szenvedélyes költészete „feltétlenül több mint az én hideg, kísérletező világom”. Pilinszky az átültetés témáját körüljárva szemléletes képpel él: „*Ady a fordíthatóság szempontjából nem fotogén*” – állapítja meg, majd hozzátéveszi, hogy míg József Attila képei angolul is tökéletesen érthetőek, „*Ady költészetének éltető ereje a félhomály, a sejtetés.*” A nyelvbe, a magyar kultúrába ágyazottsága annyira erős, hogy az más nyelvbe való átültetését is igen megnehezíti.

„*Sírján dudva és barátok nőnek*” – állapította meg epésen Szabó Dezső Adyról szólva 1921-ben, utalva a posztumusz hívek hirtelen megnőtt számára. A fenti kiállításhoz kapcsolódó Minden-Titkok Adyról című programsorozat ötödik részében azonban nem róluk, hanem a költő valódi barátairól esett szó Széchenyi Ágnes, Boka László és Tverdota György kerekasztal-beszélgetésén. Az irodalomtörténeti diskurzuson számos név hangzott el az ivócimborától az atyai jóbarátéig, Szűts Dezsőtől Juhász Gyuláig.

Felvetődött annak a kérdése is, képes-e egy Ady-féle egyéniség egyenrangú kapcsolatra, vagy csakis hierarchikusan alávetett szerepből lehet hozzá közelíteni?

Az érdekes, anekdotikus részletekben sem szűkölködő beszélgetésből Ady Babits Mihállyal való kapcsolatát emelném ki, amelyről Tverdota beszélt részletesebben. „*A művész-barátság duplán számít*” – indította mondandóját az irodalomtörténész, és feltételezhetően mindnyájunknak beugrott a páros portré, amelyen a két költő a Károli-Biblia fölé hajol.

Ady Endre és Babits Mihály; fényképezte Székely Aladár

A fénykép elkészüléséig azonban hosszú út vezetett. Tverdota szerint az a három bölcsész (Babits, Kosztolányi és Juhász Gyula), aki már az egyetemen eldöntötte, hogy a magyar irodalom úttörője lesz, gyanakvással tekintett a Nagyváradról induló, bölcsészkart sosem járt „dilettánsra”, aki üstökösként robbant be az irodalomba. A három költő levelezése a tanú, hogy a kezdeti időszakban igencsak nehezményezték Ady „túlbecsültségét”. Nem kisebb fórum terelte végül őket egy társaságba, mint a Nyugat folyóirat. A Babitscsal közös szellemi műhelyen keresztül nemcsak az azonos cél, nevezetesen az irodalmi, szellemi modernség szolgálata, de a nagyon hasonló családi, társadalmi háttér, a vidéki származás, a köznemesi ősök, a keresztyén kulturális kiindulópont, a világháború idején vállalt pacifizmus is érzékelhetővé és megerősítő tapasztalattá válhatott a Nyugat fővárosi, sokszínű szerzőgárdájában.

Sorolhatnánk a kapcsolatuk magánéleti bizonyítékait (Babits Csinszkával való majdnem-házassága és végül meghátrálása is ebbe a sorba tartozik), de helyette inkább olvassuk el Ady „Babits Mihály könyve” és Babits „Kakasviadal” című költeményeit. Az egymás modorában írt művek a két költő barátságáról, kölcsönös megértéséről és tiszteletéről áttételesen, ugyanakkor mélyebben is vallani fognak. ♦

OLVASSA A KÉPMÁS DIGITÁLIS VÁLTOZATÁT!

Nem kell tárolni, virtuális könyvespolcán bármikor elérí

Ajándékba
is vásárolható

Kiadványát
több eszközön
is elérheti

Pár kattintással
azonnal olvasható,
előfizethető

WWW.DIGITALSTAND.HU/KEPMAS

AZ ELSŐ BÁSTYA

Pop-up kiállítás egy erődítmény rejtett kincseiről

A budai Vár egy újabb, fontos régészeti értékeket rejtő és páratlan panorámát nyújtó területe nyílt meg május 24-én egy Táncsics Mihály utcai ingatlan kertjében, amely évtizedeken át megközelíthetetlen volt a Várba látogatók számára. Egy régészeti sétánnyal és a lőportárban kialakított interaktív kiállítással várják a látogatókat öt hónapon keresztül. *Az első bástya – pop-up kiállítás egy erődítmény rejtett kincseiről* című különleges tárlat élményszerű ismeretszerzés két helyszínen: a Táncsics Mihály utca 9. szám alatt és a Vármúzeumban.

◆ AHOL KOSSUTH ÉS TÁNCSICS RABOSKODOTT

A budai Vár Táncsics Mihály utca 9. szám alatti épülete elsősorban az 1848/49-es forradalom eseményei alatt vált ismertté. Az utcafrontra néző Józseflovassági laktanya 1820 körül épült, itt raboskodott 1837–1843 között Kossuth Lajos, és 1848-ban a forradalmárok ebből az épületből szabadították ki Táncsics Mihályt.

1920 után az épületet a Pénzügyminisztérium használta, majd 1948-ban háborús jóvátételként az Amerikai Egyesült Államok tulajdona lett. Az egykori börtönben az amerikai nagykövetség védelmét ellátó tengerészgyalogosok állomásoztak, majd háborús veteránokat szállásoltak el itt, elsősorban rekreációs céllal. Az ingatlan 2014-ben került újra magyar tulajdonba.

Az ingatlan mögötti terület régészeti és kultúrtörténeti szempontból is érdekes. A budai Várhegy megerősítése IV. Béla király (1235–1270) uralkodása alatt kezdődött meg. A királyi központ azonban ekkor nem a ma ismert királyi palota területén létesült, hanem itt, a mai Táncsics Mihály utcai telek területén. Az oklevelekben *magna curia regis*, *antiqua curia regis* vagy németül *Kammerhof* néven szereplő épületegyüttes a falakkal körbevett terület északi részén állt. 1381-ben a királyi udvar átköltözött a mai királyi palota területére, az uralkodó az itteni épületeket a Buda feletti Szent Lőrinc pálos kolostornak adományozta.

AZ ERDÉLYI BÁSTYA

Az 1530-as években Szapolyai János király (1526–1540) hadmérnökei megerősítették a várfalakat, és egy nagyméretű bástya építését kezdték meg. A várfal síkjából kiugró, a modernebb ostromtechnika ellen is védelmet nyújtó védmű a klasszikus olaszbástya egy kezdetleges formáját valósította meg. Hazánkban itt találkozhatunk az ilyen típusú erősségek egyik legkorábbi megjelenésével.

A feltárt Erdélyi bástya

Kiállított leletanyag a lőportárban

Bejárható régészeti tér

KINCSKERESŐK RÉGEN ÉS MA

Zolnay László régész 1962-ben kezdte meg a terület kutatását azzal a céllal, hogy megtalálja a korai királyi rezidencia maradványait. 2018 augusztusában a Budapesti Történeti Múzeum Vármúzeumának régészei kezdtek kutatást az Erdélyi bástya területén, amelynek eredményeként rendkívül értékes épített és tárgyi leletanyag került napvilágra. A Vármúzeumban rendezett kiállítás fókuszában a Zolnay László vezette ásatás legszebb darabjai és a 2018-ban előkerült leletanyag áll. A látogatók megismerkedhetnek az arany- és ezüstpénzekből álló két kincslelettel és a korabeli élet legkülönbözőbb használati tárgyával.

A Táncsics Mihály utca 9. szám alatt feltárt helyszín izgalmas időutazást ígér. A régészeti sétányt végigjárva a látogatók megismerhetik, milyen szerepet töltött be az Erdélyi bástya a magyarországi várvédelem során. A lőportár épületében interaktív kiállítóteret várja a látogatókat az előkerült tárgyi leletekkel. A múzeumpedagógiai foglalkozásokon a gyerekek megismerkedhetnek a régészek munkájával, végigkísérhetik az Erdélyi bástya történetét, és betekintést nyerhetnek a korabeli emberek mindennapjaiba.

Az ásatási helyszín megtekinthető mindennap 10 és 18 óra között. További információ: www.budapopup.hu ♦ (X)

JÁRT UTAT A JÁRATLANÉRT

Sportosan a Dunakanyarban

A Dunakanyar országunk egyik legfontosabb turisztikai célpontja, a Visegrádi-hegység és a Börzsöny között megzabolázott folyó Pilismarót és Visegrád között vált irányt nyugat-keletiről észak-délire. Közele fekvése miatt a budapestiek remekül ismerhetik minden zugát, és távolabb élő vagy külföldi olvasóink közül is sokan megfordultak a Fellegvárbán, a nagymarosi Duna-parton, Dobogókőn, Prédikálószéken. Érdemes azonban a járatlan ösvényeket is felkutatni, hiszen páratlan élményekkel és kalandokkal gazdagodhatunk – ahogy e sorok írójával is történt.

◆ „Járt utat a járatlanért el ne hagyj” – int óvatosságra régi közmondásunk, és azonnal eszünkbe jutnak ezek a sorok az egész napos kirándulás végén, amikor szürkületkor még mindig nem találjuk a szállásunkhoz vezető ösvényt. Mégis évekig azokról a kalandokról fogunk majd mesélni, amikor a biztonságot és egyben önkorlátozást jelentő turista-jelzést elhagytuk egy csörgedező patak, kihívást jelentő meredek hegyoldal kedvéért, vagy megrézfált a térképünk, lemerült a telefonunk.

Az elmúlt években voltam Dobogókőn gyalog és kerékpárral, számtalanszor megmászta a meredek ösvényt a visegrádi várig, merengtem a panorámán a Prédikálószéken és a Boldog Özséb-kilátón, tévedtem el télen a Börzsöny jelzetlen ösvényein, kenuztam Pilismaróttól Vácig. Azt gondoltam, hogy majdnem annyira ismerem a Dunakanyar vidékét, mint a tenyeremet. Így vágtam bele egy hétvégi kerékpáros kirándulásba, ahol kiderült, bőven van még keresnivalóm ezen a vadregényes vidéken.

Az általam bejárt útvonal nagycsaládosoknak ideális kirándulás két napra; gyerekek nélkül egy nap alatt is kényelmesen teljesíthetjük. Lássuk a részleteket!

„MI SZEM-SZÁJNAK INGERE”

A kitűnően szervezett vasúti közlekedésnek köszönhetően a Dunakanyar vonattal könnyen – és a budapesti belvárosból indulva gyorsabban – elérhető, mint autóval, a kerékpárszállítás pedig minden szerelvényen biztosított. Nagymarosig 45 perc a menetidő a Nyugati pályaudvarról. Kerékpáros kirándulásunkat a kompikötőnél kezdjük, ez 200 méterre van a vasútállomástól. Ha éhesen érkeztünk, érdemes indulás előtt a Halasként

A visegrádi vár a nagymarosi strandról nézve

emlegetett strandbüfébe benézni, főleg ikonikus hekkje és baráti árai miatt, vagy a szomszéd Piknik Manufaktúrába, amely család- és bringabarát gasztrokulturális hely a Duna-parton, kézműves hamburgerekkel és tapasokkal, a teraszról pazar kilátással a Fellegvárra. Fényképezés után nyeregbe pattanunk.

A Zebegényig tartó kilenc kilométeren végig zárt, tökéletes minőségű kerékpárúton haladhatunk, bal oldalunkon a Duna kanyarog méltóságteljesen a Visegrádi-hegység bérczeivel a háttérben. Több helyen

is megállhatunk fényképezni és tízóraizni, pihenőt a Zebegény előtt található Kerékbárban érdemes beiktatni. Mediterrán hangulatú teraszuk és kertjük kitűnő választás ebédhez (grillek és balkáni ízvilág) és sziesztahoz. Kenutúrára is indulhatunk kikötőjükből, az előre szervezett túrák mellett – az Esztergomig tartó négyórás evezés például négyezer forintba kerül fejenként – bármit megszerveznek előzetes egyeztetés alapján, akár a Dunán, akár az Ipolyon szeretnénk túrázni. Részletek és kapcsolat: www.turaprogram.hu.

Naphegy vendégház, Zebegény

Az elmúlt években Zebegény a Dunakanyar „fővárosává” fejlődött butikhotelekkel, varázslatos erdei vendégházakkal, fine dining és streetfood éttermekkel. Nézzük meg a falu gyönyörű szecessziós templomát, amelyet Koós Károly tervezett, és keressük fel a Kálváriadombra az 1930-as években épített Országzászlót és trianoni hősi emlékművet – innen a kilátás is gyönyörű!

Szob felé a kikötő szomszédságában a kerékpárút mellett találjuk az Élesztő Plázt: a főváros egyik legelső kézműves sörözője két éve nyitott nyári rezidenciát Zebegényben. Itt nyugágyban és budapesti romkocsmás hangulatban hűsölhetünk meggyssörrel vagy limonádéval, ha pedig megéhezünk, grillételek közül is választhatunk. Innen kényelmes félóránnyira van kerékpáros utunk átmeneti végállomása, Szob.

FONÓDÓ KISVASUTAK

Szobról indul a „transzbörzsönyiként” is emlegetett kisvasúthálózat. A teljes szakaszt 2016-ban adták át, végállomása Nagybörzsöny, Márianosztra és Nagyirtápuszta érintésével. A Börzsöny Kisvasutat 1912-ben építették a márianosztrai kőbányában található andezit kőzet kiaknázására. A '90-es években bezárt vasutat 2006–2007 között építették újjá, és 2009 óta turisztikai célokat lát el Szob és Márianosztra között. A félórás út során megállunk a Mária-kútnál, ahol az önkéntes személyzet elmeséli a forrás legendáját, majd továbbindulva a kőfejtőt nézhetjük az ablakból. A szerelvényen a kerékpárszállítás is biztosított, a felnőtt menetjegy ára 700 forint, a kerékpárjegy ára szintén. Márianosztrán egy párhuzamos vágányon egy másik motorvonatot láttam. A mozdonyvezetőkkel beszélgetve kiderült, hogy Nagybörzsönyig

Nagyirtápuszta

három társaság üzemelteti a pályákat, ezért mindhárom szakaszon külön kell jegyeket váltani a szerelvényeken, a menetrendeket viszont összehangolták. Eredeti kisvasutas tervem csak Márianosztraig tartott volna, onnan kerékpárral terveztem Ipolyság meglátogatását, hogy aztán Szobon keresztül visszatekerjek Nagymarosig. A mozdonyvezetők viszont pillanatok alatt felvázoltak nekem egy alternatív túraútvonalat kisvasúttal Nagyirtápusztaig, majd onnan kerékpárral Kóspallag érintésével Verőcégig. Hallgattam a tanácsra, és nem bántam meg!

Nagyirtápusztaig szintén félóra a vonatozás, és végig a Bezina-patak vadregényes völgyében kaptatunk a hegytetőig. Ez az ország legnagyobb szintkülönbséget leküzdő vasútja (műemléki védettségű, 2015-ben teljeskörűen felújították), a meredek oldalon kanyargó sínek látványa is különleges élmény. Nagyirtáson modern állomásépületet építettek, ahol megvárhatjuk a Nagybörzsönyig közlekedő szerelvényt, és kávézhatunk is. Ránk fog férni a frissítés, ugyanis következik utunk „legrázósabb” szakasza. Egy rövid, murvás szakasz után kezdődik a gurulás Kóspallagra. Az út végig jó minőségű aszfalt, folyamatos lejtéssel. Győződjünk meg gurulás előtt a kerékpárunk műszaki állapotáról, és használjuk a fékeket is lejtmenetben! Kóspallagról Verőcégig az út szintén alacsony forgalmú, gyerekekkel is bátran vállalhatjuk. A lejtmenet miatt a Verőcégig tartó 20 kilométeres távot egy óra alatt is kényelmesen teljesíthetjük.

A börzsönyi kisvasutak csak hétvégén üzemelnek, nagyobb csoportok viszont hét közben is foglalhatnak különvonatot! Részletes menetrendek, jegyárak: www.borzsonyikisvasutak.hu. ♦

AZ ELSŐ BÁSTYA

Pop-up kiállítás egy erődítmény
rejtett kincseiről két helyszínen

1014 Budapest, Táncsics u. 9.
és a **Budapesti Történelmi Múzeum Vármúzeuma**
Megtekinthető október 31-ig

BudaPopUp.hu

SZÖVEG –
MIRTSE ÁRON zoológus

SOROZAT –
VADÁLLATOK KÖZELRŐL

A KÍGVÓ LÁBNYOMA

Ökológiai lábnyomnak azt a területet nevezzük, amely az ember létfenntartásához szükséges erőforrások megtermeléséhez és az általa termelt hulladék elnyeléséhez szükséges. A technikai civilizáció fejlődésével ez a terület egyre nagyobb: ha az egész emberiséget összeadjuk, mára már jócskán meghaladja a Föld tényleges területét. De vajon van-e az állatoknak is ökológiai lábnyoma?

- ◆ Ezt a „lábnyomot” persze nem úgy kell elképzelni, mint a talpunk tényleges lenyomatát: nem talpalatnyi földről van szó, sokkal inkább szántónyi vagy legelőnyi területről. A hétmilliárd földlakó által használt területet egyenlően elosztva egy-egy személyre jelenleg 2,2 hektár jut – a probléma az, hogy a Föld tényleges területéből viszont csak 1,8 hektár, vagyis többet használunk fel, mint amennyit a bolygó megtermelni képes. Természetesen ez csak az átlag: valójában sokan vannak, akikre ennél jóval kevesebb jut, mások pedig ennek akár a többszörösét is felhasználhatják. A legkisebb ökológiai lábnyoma az Afrika és Ázsia túlnépesedett, technikailag elmaradott országaiban, pl. Etiópiában, Mozambikban, Nepálban vagy Bangladesben élőknek van: alig haladja meg a fél hektárt, míg az USA lakóira közel tízhektárnyi terület jut fejenként: akkora, mint a Budapesti Állatkert!

EGYENSÚLYBAN A KÖRNYEZETTEL

A vadon élő állatok esetében az ökológiai lábnyom fogalmát nehéz lenne értelmezni. Természetesen nekik is szükségük van bizonyos méretű területre, amely a táplálékuk megtermeléséhez szükséges, de mivel részét képezik a természetnek, egyensúlyban vannak vele, ezt a területet nemcsak használják, hanem fenntartásában részt is vesznek (trágyázzák, legelik, és táplálékul szolgálnak más élőlényeknek). A ragadozóknak testméretükhöz képest mindig nagyobb területre van szükségük, mint a növényevőknek, hiszen ennek a területnek meg kell termelnie a zsákmányállataikat. Éppen ezért állományuk létszáma érzékenyen követi is a zsákmányállatokét. Adott területen mindig

Kép: Profimedia – Red Dot

Kafferbivalyok (*Syncerus caffer*)

kisebber a ragadozóó állománysűrűsége, a csúcsragadozóó szaporodása pedig kimondottan visszafogott: kevés utódot nevelnek, és azokban az éveken, amikor kevés a zsákmány, szaporodásuk akár ki is maradhat.

HA KEVÉS A HELY

Azokról a kis szigetetről, ahol a zsákmányállatok állománya nem elegendő az életképes ragadozónépeség fenntartásához, a húsevők akár teljesen hiányozhatnak is. Ezeken a szigeteken a növényevőkben is kialakul a fékezett szaporodás, hiszen nincs már, ami népességüknek gátat vetne. Éppen ezért jelent nagy veszélyt ezeken az elzárt területeken egy behurcolt ragadozó felbukkanása: a helybeli élővilág nincs felkészülve a predáció okozta veszteségre, nem tud hozzá alkalmazkodni, ezért rövid idő belül összeomolhat. Számos apró sziget őshonos élővilágának okozták a vesztét az ember által akarva-akaratlanul betelepített kutyák, macskák, disznók, mongúzok, görények vagy akár kígyók.

A saját, természetes otthonában egyik élőlény sem lépi túl a saját fenntartható méretű „lábnymát”, ám azonnal megtörténhet ez, amint idegen környezetbe kerül.

A TEHENEK ÉS A KLÍMAVÁLTOZÁS

A háziállatokat az ember kiemelte a saját környezetükből, és ha nem is térben helyezte őket máshová (bár ez sem ritka, hiszen Új-Zélandon pl. nem éltek birkák az ember beavatkozása előtt), de mindenképp beleszólt az életmódjukba, főként a népességükbe. Akkora nyájak és csordák, amekkorákat az ember legeltet, Európában például maguktól sosem alakultak volna ki: egyszerűen nincs elég hely a számukra (más a helyzet Afrikában, ahol természetesen a sokezeres gnúcsapatok). A jószágoknak pedig legelőre van szüksége, sőt, egyre inkább istállóra is, ➤

Birkanyáj Észak-Rajna-Vesztfáliában (Németország)

meg hizlaldára, meg fejóházra, meg vágóhídra (na jó, ez utóbbiról a jószág maga azért szívesen lemondana), így az ökológiai lábnyoma egyre nő és nő. A szarvasmarhák emésztése közben tetemes mennyiségű üvegházhatású gáz (metán) képződik, sokan éppen tömeges tenyésztésüket tekintik a globális felmelegedés egyik jelentős tényezőjének.

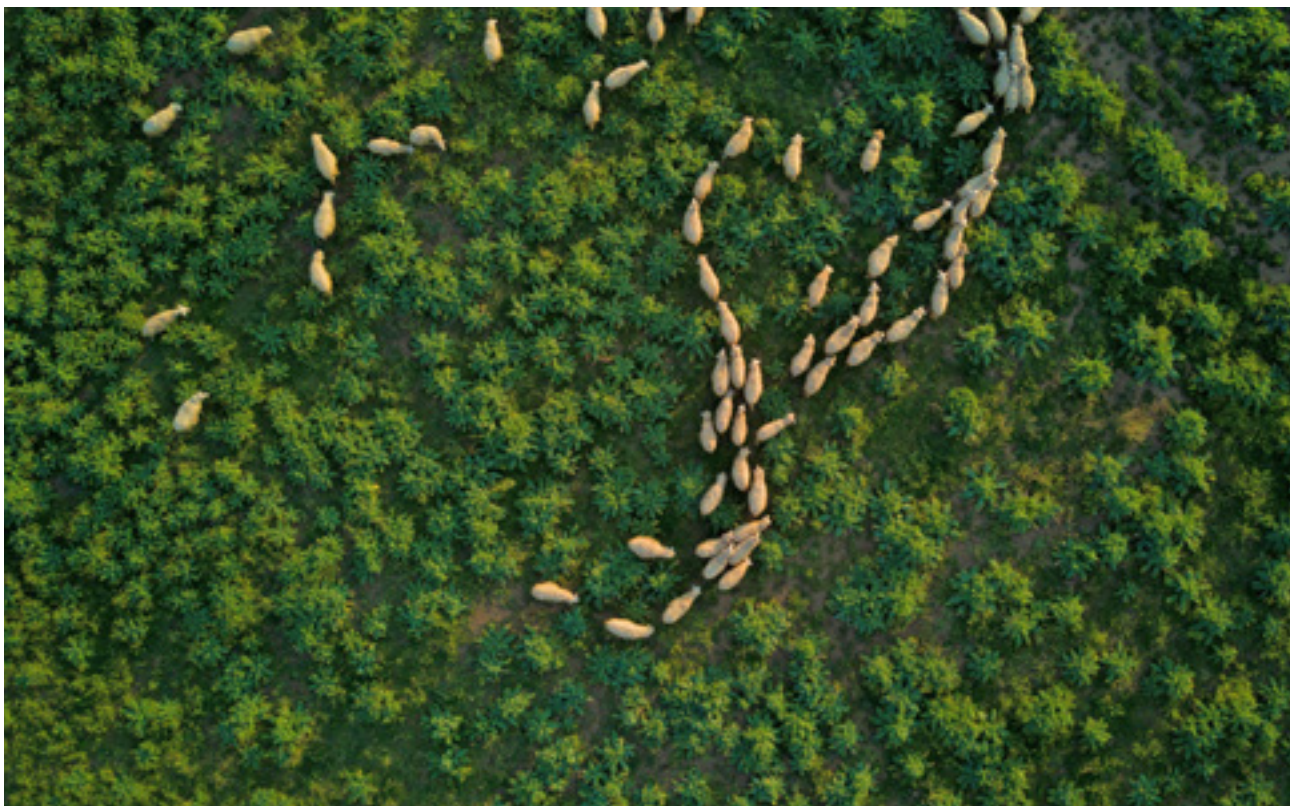
LÁBNYOM A LÁBNYOMBAN

Ám ha az ökológiai lábnyom szempontjából nézzük, akkor azért itt van egy kis bökkenő. Mégpedig az, hogy ha az ember ökológiai lábnyomába beleszámítottuk a táplálkozásunk céljából tenyésztett állatokat is, a legegyszerűbbel meg az összes hozzátartozó dologgal együtt, akkor ezek az állatok egyszer már „le vannak tudva”. A „lábnyomuk” benne van a miénkben. Tény, hogy kevesebb termőterületre van szüksége a tápláléka megtermeléséhez a vegetáriánus embernek, mint a húsevőnek, hiszen „csúcragadozóból” „elsődleges fogyasztóvá” lép vissza a táplálékláncban. Ám a legkisebb ökológiai lábnyommal rendelkező országok közt kimondottan állattenyésztő kultúrákat is találunk – igaz, ők nem

géppel fejnek, és nem építenek fűtött istállókat. (A fűtés egyébként is problémás tényező az ökológiai lábnyom szempontjából: akinek szénre vagy tűzifára van szüksége az életben maradáshoz, annak a „lábnyoma” elkerülhetetlenül nagyobb lesz...)

A KONZERVDOBOZ ÁRA

És mi a helyzet a társállatainkkal? Őket is kiemeltük a természetes környezetükből, nem részei az egyensúlynak, nem lesznek táplálékai semminek, életükben trágyájuk, haláluk után tetemük nem hasznosul, hanem épp ellenkezőleg, hulladékot képez, amelyek közböcsítése is növeli a „lábnyomot”. Táplálékot fogyasztanak, amelyet ráadásul még csomagolni is kell, vagyis a macska- és kutyaeledelnek nemcsak a tartalmát kell megtermelni, hanem a konzervdobozt is, nem beszélve az előállítás energiaigényéről, továbbá a tömördek kellékről, a tányérkától a pórázig, vagy az akvárium halak, terrárium kigyók és egyéb állatok világításának, fűtésének villanyszámlájáig. Társállatainknak tehát bizony van ökológiai lábnyoma (még a kigyónak is...), és nem is kicsi, bár igaz, egy része

Legelő juhok a Kaukázusban (Georgia)

ennek is átfedésben van a sajátunkkal, hiszen az állateledelek is részben az emberi táplálék előállításának melléktermékeiből készülnek. (És ez jól is van így, hiszen ragadozószemmel a nyesedék semmivel nem rosszabb a bélszínél.)

MENNYISÉG VAGY MINŐSÉG?

Vitathatatlan tehát, hogy az állattartás (bármilyen céllal történik is) terhelést jelent a környezet, a Föld számára. Több embert tudna eltartani a Föld, ha nem ennénk húst, és nem osztanánk meg az életterünket számunkra kedves, lelkünket felvidító, szőrös, tollas, pikkelyes lényekkel. Kérdés azonban, hogy valóban az-e a cél, hogy a Föld minél több embert tudjon eltartani, amikor már most is mi vagyunk a legnagyobb egyedszámú emlősfaj ezen a bolygón (a második helyen mögöttünk a házi egér áll). Vagy inkább példát kellene vennünk a csúcsragadozókról, hiszen az ember népségének (akár eszik húst, akár nem) már szinte egyetlen külső szabályozó tényezője sem maradt? Ha egyre többen és többen vagyunk, ha nem tudjuk fékezni a szaporodást, előbb-utóbb mindenképp kicsi lesz nekünk a Föld. ♦

Talán meglepő, de Magyarország is a gazdagabb országok közé tartozik az ökológiai lábnyommal mérve: hazánk egy-egy lakosára 3,7 hektár jut, vagyis nagyjából a kétszerese annak, ami a fenntartható érték lenne.

A cinegefészkekben akár tíz fióka is cseperedhet, amelyeknek többsége azonban nem éri meg a felnőttkort, hiszen sok veszély leselkedik rájuk. A fakókeselyűnek viszont szinte semmilyen természetes ellensége nincs: fészekalja csak egyetlen tojás, de az abból kikelő fióka jó eséllyel fel is nő.

Az afrikai vagy az ázsiai vadkutyák falkáiban több hím és több nőstény egyed él együtt. Alapesetben csak a rangsorelső szuka szaporodik, a többi csak akkor hoz világra utódokat, ha bőséggel áll rendelkezésre táplálék.